

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՋՈՒՂԱՅԵՑՈՒ «ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»-Ը

Հայ բազմադարյան մշակույթի պատմության մեջ մեծ վաստակ ունի 17—18-րդ դդ. սկսանավոր գործիչ, փիլիսոփա, տրամաբան, քերական, գեղանկարիչ, աստվածաբան ու ժամագործ Հովհաննես (Մրբուզ) Ջուղայեցին: Տարօրինակ է, բայց և փաստ է, որ այդ մեծ մտածողի կյանքը, գործունեությունն ու գրավոր բազմաբնույթ ժառանգությունը մինչև օրս, ինչպես հարկն է, չեն ուսումնասիրվել ու գնահատվել: Միշտ է, Ջուղայեցու ժառանգությունն այլևայլ առիթներով, հատկապես վերջին տասնամյակներում, անդրադարձել են մի շարք հայագետներ¹, բայց և այնպես առայժմ չկա մեծագրական որևէ ուսումնասիրություն: Եվ դա այն դեպքում, երբ նման հետազոտության պահանջ դրվել է դեռևս 18—19-րդ դարերում², իսկ շուրջ 50 տարի առաջ՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ծանր օրերին, նշանավոր հայագետ Գարեգին Լևոնյանն ուղղակի գրել է. «Հայ իրականության մեջ նշանակալի անձնավորություններ են եղել, այն ևս ոչ շնտ հեռու անցյալում, որոնց մասին մենք, մեր օրերում, գրեթե տեղեկություն չունենք, և նրանք անցնում են մոռացության գիրկը. այդպիսիներից մեկն է Նոր Ջուղայում 17-րդ դարում ապրող և գործող հետոր, աստվածաբան և նկարիչ Հովհաննես վ. Մրբուզը»³: Հայ մշակույթի պատմության մեծ երախտավորի ահագանգն անգամ Հովհաննես Ջուղայեցուն, ցավոք, չի բերեց մոռացումից, և առայժմ նա հանրապի կերպով դուրս է մնում հայ մշակույթի նշանավոր գործիչների շարքից⁴:

Այս տարի լրանում է Ջուղայեցու «Քերականութիւն»⁵, թեև փոքրածավալ, բայց գիտական տեսակետից մեծարժեք աշխատության ստեղծման 300-ամյակը⁶, որի առիթով էլ տպագրության ենք պատրաստել ստորև ներկայացվող քննական բնագիրը:

¹ Տե՛ս, օրինակ, Գ. Բ. Ջահուկյան, Գրաբարի քերականության պատմություն, Երևան, 1974, էջ 150—159, Մ. Ղազարյան, Հայ կերպարվեստը 17—18-րդ դարերում, Երևան, 1974, էջ 32—50, Հ. Միրզոյան, Հովհաննես Ջուղայեցու «Գիրք սրբազանագործութեան» երկ տպագրության պատմության շուրջ, «Բանբեր Երևանի համալսարանի» 1980, թիվ 3, *Логико-методологические взгляды Ованнеса Джугасци. «Философские науки»*, 1981, թիվ 2, *Ռույնը՝ Հովհաննես Ջուղայեցու հասարակական-քաղաքական հայացքները*, «Տարեգիրք»—85, Երևան, 1986, *Ռույնը՝ Հովհաննես Ջուղայեցին արվեստի մասին*, «Սովետական արվեստ», 1987, թիվ 8 և այլն:

² Տե՛ս, օրինակ, *Խաչատուր աբեղայ Ջուղայեցի*, Պատմութիւն պարսից, Վաղարշապատ, 1905, *Մեսրոպ Թադիսայան*, Գրագիտութիւն Նոր Ջուղա, «Ազգասեր», Կալկաթա, 1845, թիվ 8:

³ Գ. Լևոնյան, Հովհաննես վարդապետ Մրբուզ, «Էջմիածին», 1944, թիվ 1, էջ 29:

⁴ Տե՛ս «Հայ մշակույթի նշանավոր գործիչները (X—XVIII դարեր)», Երևան, 1978, *Մահ «Видные деятели армянской культуры (V—XVIII века)»*, Ереван, 1982.

⁵ Այն տպագրվել է «Յաղագս քերականութեան» վերնագրով (Ամստերդամ, 1711). որով մասամբ ներկանում է նրա բովանդակությունը: Հավանաբար տպագրիչն այդպես է անվանել նկատի ունենալով նրա ծավալը: Միշտ նույն ձևով նույն տպագրիչը Ջուղայեցու «Համառոտ տրամաբանութիւն» աշխատությունը, որ հրատարակել է քերականության հետ միասին, անվանել է «Յաղագս տրամաբանութեան» (տե՛ս Հ. Միրզոյան, Հովհաննես Ջուղայեցու «Համառոտ տրամաբանութիւն» աշխատությունը, «Բանբեր Երևանի համալսարանի» 1992, թիվ 3, ծանոթագրություն 1): Ի դեպ՝ գրքի վրա չի նշված ո՛չ հրատարակության վայրը, ո՛չ տպագրիչի անունը: Այդուհանդերձ, ելնելով մի շարք հանգամանքներից, մատենագիտական գրականության մեջ տպագրության վայրը համարվում է Ամստերդամը, իսկ տպագրիչը՝ Դուկաս Վանանդեցին (տե՛ս, օրինակ, Ն. Ոսկանյան, Զ. Կորկոսյան, Ա. Սավայան, Հայ գիրքը 1512—1800 թվականներին, Երևան, 1988, էջ 189—190):

⁶ Ի դեպ՝ անցյալ տարի լրացավ Հովհաննես Ջուղայեցու մեկ ուրիշ աշխատության գրության 300-ամյակը: Այդ առիթով տե՛ս Հ. Միրզոյան, Հովհաննես Ջուղայեցու «Համառոտ տրամաբանութիւն» աշխատությունը, «Բանբեր Երևանի համալսարանի», 1992, թիվ 3:

Դժբախտաբար, Հովհաննես Ջուղայեցու ողջ ժառանգության մասն նրա «Քերականությունը» ևս, ինչպես հարկն է, դեռ չի ուսումնասիրվել ու գնահատվել: Այդ տեսակետից քաջառություն է մեծանուն գիտնական Գ. Զահուկյանի «Գրաբարի քերականության պատմություն» (Երևան, 1974) աշխատությունը, որտեղ հայ քերականագիտական մտքի ընդհանուր շրջալույս պատշաճ ուշադրություն է դարձվում նաև Ջուղայեցու քերականական ըմբռնումների գնահատությանը: Գիտնականի կարծիքով Հովհաննես Ջուղայեցին, շարունակելով նախորդ դարերի հայ քերականների և հասկապես իր ավագ հայրենակից Սիմեոն Ջուղայեցու քերականագիտական ավանդները, առանձին դեպքերում կատարում է հետաքրքիր հարցադրումներ: Օրինակ, ի մասնավորի գրում է. «Մրջուզի կողմից «ենթակա» և «ստորոգյալ» ըմբռնումների ներմուծումը քերականության մեջ բեղուն գաղափար էր և զարգացվելու դեպքում կարող էր հանգեցնել շարահյուսական արդի գաղափարներին»⁷: Եւստի ձեռք Գ. Զահուկյանը բարձր է գնահատում Հովհաննես Ջուղայեցու հնչյունաբանական ըմբռնումները, գտնելով, որ «Սիմեոն Ջուղայեցու և մյուսների համեմատությամբ Մրջուզը մի քայլ առաջ է կատարում հնչյունաբանական հարցերի բնախոսական հիմունքների ուսումնասիրության մեջ. փորձելով հնչյունների ավանդական դասակարգումը ճշտել և հիմնավորել նրանց կազմման պայմաններով»⁸:

Թեև Հովհաննես Ջուղայեցու խնդր առարկա աշխատությունը մեզ է հասել թե՛ ձեռագիր (տե՛ս Մ. Մաշտոցի անվ. մատենադարան, ձեռ. թիվ 2852, էջ 329ա—352բ և թիվ 5368, էջ 349ա—367բ)⁹, թե՛ տպագիր օրինակներով, բայց և այնպես ներկա հրատարակությունը կարևորվում է այն բանով, որ նախ՝ էական տարբերություններ կան մեզ հայտնի երկու ձեռագրերի միջև, դրանցից թիվ 5368 ձեռագիրը (այսուհետև՝ А) լուրջ պակասություններ ունի թիվ 2852 ձեռագրի (այսուհետև՝ В) համեմատությամբ: Իր հերթին В ձեռագիրն արտագրված լինելով անհմուտ գրչի կողմից, գերծ չէ ակնհայտ սխալներից ու վրիպակներից: Նրանում հաճախ պակասում են նաև գլխատառերը: Նման կարգի թերություններ կան նաև А ձեռագրում: Այդ ամենը հիմք է տալիս ասելու, որ դրանցից և ոչ մեկը հեղինակային ինքնագիր չէ: Կան մեր այս եզրակացությունը հաստատող մի շարք այլ փաստեր, որոնց վրա այստեղ չենք ուզում ծանրանալ:

Երկրորդ, տպագիրը (այսուհետև՝ С), որ ըստ էության ավելի հոգեհարազատ է В ձեռագրին, նույնպես ունի առանձին թերություններ: Բացի այդ՝ այսօր այն դարձել է մատենագիտական հազվագյուտ մնուշ և անմատչելի է նույնիսկ մասնագետներին¹⁰: Թեև մեզ հաջողվել է ամերիկաբնակ հայագետ պրոֆ. Ավետիս Սանջյանից ստանալ դրա լուսապատճենը, բայց այն պակասավոր է՝ բացակայում են 11—14 էջերը:

Քանի որ թիվ 2852 ձեռագիրը համեմատաբար ավելի ծավալուն է, որից (գուցե դրան հարազատ մեկ այլ տարբերակից) իրականացվել է տպագրությունը, ուստի ներկա հրատարակության համար հիմք ենք ընդունել հենց В ձեռագիրը: Ասում ենք «գուցե դրան հարազատ մեկ այլ տարբերակից», որովհետև որքան էլ տպագիրն ավելի հարազատ է ձեռագրին, թայց և այնպես նրանում կան առանձին մտքեր ու հատվածներ, որոնք չկան մեզ հայտնի երկու ձեռագրերից և ոչ մեկում: Օրինակ, ձեռագրերում ոչինչ չի ասվում երկբարբառների ու լծորդությունների մասին, մինչդեռ տպագրում կարողում ենք. «Երկբարբառք են Ծ, ալ, եա, եօ, ոյ, իւն, որ լեղուգանելն երկձայնս երևին, որգան՝ հայր, կեսս, եօթն, ոյր, ձիւն: Եւ լծորդութիւնք են ութ. առաջին փ, բ, պ, մ, երկրորդ՝ թ, դ, տ, երրորդ՝ խ, ք, գ, կ, չորրորդ՝ ց, ձ, ծ, զ, ս, հինգերորդ՝ չ, ժ, շ, վեցերորդ՝ լ, ն, ղ, եօթներորդ՝ ջ, ճ, ութերորդ ռ, ր» (էջ 106): Իհարկե, առայժմ դժվար է ստուգապես որոշել, թե որտեղից է գալիս այս տարբերությունը, ուստի մնում է ենթադրել, որ կամ տպագրիչն օգտվել է մեկ

⁷ Գ. Զահուկյան, Գրաբարի քերականության պատմություն, Երևան, 1974, էջ 154:

⁸ Եւստի տեղում:

⁹ Ի միջի այլոց, ձեռագրերի սկզբում որպես գրության ժամանակ նշվում է 1698 թ. դեկտեմբերի 28-ը, իսկ հիշատակարաններում նույն թվականի հունվարի 24-ը: Ընդ որում, եթե ձեռագրերում վերնագրի միակ հիմնական տարբերությունն այն է, որ թիվ 2852 ձեռագրում «ամարծան յամենայնի Յոհաննես վարդապետի» դարձվածից հետո ավելացված է «յորդոյ Ջաքարիայէ», ապա բավական զգալի են հիշատակարանների միջև եղած տարբերությունները: Ասենք նաև, որ տպագիրը չունի հիշատակարան: Հնարավոր է, որ կամ տպագրիչի ձեռքի տակ եղած օրինակում այն բացակայել է, կամ, որ ավելի հավանական է, տպագրիչն ինչ-ինչ նկատառումներով պարզապես դուրս է թողել: Անշուշտ, կարող ենք բերել մեր այս ենթադրությունը հաստատող փաստարկներ, բայց կարծում ենք, ներկա դեպքում դրա անհրաժեշտությունը չի զգացվում:

¹⁰ Գ. Զահուկյանը, որ փաստորեն առայժմ միակ ուսումնասիրողն է Ջուղայեցու քերականական ըմբռնումների, այդ կապակցությամբ գրում է. «Մենք տպագիր օրինակը զրուցել չկարողացանք, ուստի օգտվել ենք ձեռագրերից» (նշվ. աշխ., էջ 151):

այլ տարբերակից, որն ունեցել է այս հատվածը, կամ ավելացրել է ինքը: Չմոռանանք, որ տպագրիչ ու բազմավաստակ գիտնական Ղուկաս Վանանդեցին նաև շնորհալի քերական էր¹¹:

Ընթերցողի գործը դուրզն-ինչ դյուրացնելու նպատակով կատարել ենք Քեռակալը.

1 Բացել ենք համատոտագրությունները, օրինակ՝ վա՛ վասն, ույ՛ որպէս, ամ՛ ամենայն, եզկն՛ եզական, յոք՛ յոքնական, հմտութե՛ հմտութեան, վեցող՛ վեցերող, քերականութի՛ քերականութիւն և այլն:

2 Ըստ անհրաժեշտության միանշանակ ենք դարձրել ուղղագրությունը: Բանն այն է, որ երբեմն հատուկ անունները գրվում են փոքրատառով, իսկ հասարակները՝ մեծատառով, կամ թե՛ հաճախ գրված է գաղտնավանկ ը-ն՝ ըսկիզբն, ըստորոգի, ըստացական, ըրունկն, ըղընկան և այլն: Նշված և նման այլ դեպքերում ղեկավարվել ենք արդի հայերենի ուղղագրական կանոններով:

3 Փոխել ենք կետադրական նշանները համաձայն արդի հայերենի կետադրության: Ընդ որում ոչ միայն առկա կետադրական նշաններից շատերը փոխարինել ենք ուրիշներով, այլև դուրս ենք հանել դրանց մի մասը և, ընդհակառակը, ավելացրել նորերը:

4 Ուղղել ենք ակնհայտ սխալներն ու վրիպակները, որոնք, անշուշտ, շատ հազվադեպ, տեղ են գտել թե՛ ձեռագրերում և թե՛ տպագրում:

5 Այն դեպքում, երբ A ձեռագրում և տպագրում գործածվում է B ձեռագրի այս կամ այն բառի հոմանիշը, նախընտրել ենք թողնել B ձեռագրի տարբերակը:

Հուսով ենք, որ ներկա հրատարակումը կարժանանա հայ լեզվաբանության պատմության մասնագետների ուշադրությանը, և Հովհաննես Ջուղայեցու քերականական ըմբռնումները կդառնան մասնագիտական հանգամանալից քննության առարկա:

Օգտվելով առիթից, խորին շնորհակալությունս եմ հայտնում ակադեմիկոս Գ. Բ. Զահուկյանին՝ քննական բնագրի պատրաստման ընթացքում ցույց տված անգնահատելի օգնության համար:

Հ. Ղ. ՄԻՐՋՈՑԱՆ

[Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն]

Ի Թվին Հայոց ՌՃԽԲ յամսեանն դեկտեմբերի իզ անարժան յամենայնի Յովհաննէս Վարդապետի յորդոյ Զաքարիայէ Իսպահանցոյ արարեալ Քերականութիւն՝ ժողովեալ ի բերթողաց: Օգնեա՛ սուրբ հոգի Աստուած:

5 *Քերականութիւն է արհեստ իմն հմտութեան տառից, առ ի յուղղել գրանս գրեցեալս, զաւելորդն յապաւելով և զթերին լցուցանելով: Եւ բաժանի ի նիւթս և ի տեսակաւորութիւնս:*

Յաղագս նիւթոյ

Նիւթ է իր իմն, յորոց շաղաշարութենէ բաղկանայ տեսակաւորութիւն և բաժանի յերրեակս՝ ի գիր, ի վանգ և ի բառ:

10 *Գիր է, որով ձևանայ ձայն յօդաւոր, որոյ տառ ևս ասի ըստ այնմ, որ ունի տարրումն և դասութիւն: Եւ բաժանի յերկեակս. ի ձայնաւորս և ի բաղաձայնս:*

1—4 **Ը չիք:**

2 **Ա չիք՝** յորդոյ Զաքարիայէ:

5 **Ը չիք՝** իմն, **Ա** հմտութիւն, **BC** ի ուղղել:

6 **Ը** գրիցեալս:

8 **Ե** ր **փխ** իր:

9 **BC չիք՝** լերեակս, **Ե** բառս:

10 **Ե** ցրդաւ որ **փխ** յօդաւոր:

10—11 **Ա չիք՝** որոյ... դասութիւն: **Ը** վասն տարրութեան և դասու **փխ** ըստ այնմ, որ ունի տարրումն և դասութիւն:

11 **Ա** բաժանէ:

¹¹ Այդ մասին տե՛ս Գ. Զահուկյան, *ԱԶԿ*, աշխ., էջ 172—174, 176:

Ձայնաւոր է ըստ այնմ, որ ինքեամբ ելանէ, որգոն՝ է, իսկ բաղա-
ձայն է, որ այլով, որպակ՝ պէ:

- 15 Ձայնաւորք են եօթն՝ ա, ե, է, ը, ի, ո, և օ: Եւ ի սոցանէ երկարա-
գոյնք են և անքմառք երկեակ, որգոն՝ է և օ: Իսկ բաղաձայնք են երեսուն
և մեկ՝ բ, գ, դ, զ, թ, ժ, լ, խ, ժ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, յ, ն, շ, շ, պ, ջ, ո, ս,
վ, տ, ր, ց, շ, փ, ք, ֆ: Եւ հինն վասն այնորիկ բաղաձայն ասացաւ, զի
ոչ ըստ ինքեան ելանէ, այլ այլով: Եւ ի սոցանէ անձայնք են ԺԹ, յորոց
- 20 արտադրին շունչն արգելու՝ կամ կափուցմամբ շրթանցն, կամ կոկոր-
դին, կամ ծայրիւ լեզուին: Շրթանցն, որգոն՝ բ, մ, պ, փ, կոկորդին,
հիկէն՝ գ, կ, ղ, ք, ծայրիւ լեզուին, որբար՝ դ, թ, ն, շ, ջ, տ, ձ, ժ, ց, լ:

- Եւ կիսաձայն է տասն, հիգան՝ գ, ժ, խ, հ, շ, ո, վ, ր, շ: Եւ կիսա-
ձայն է, որ ոչ է իբրև զձայնաւորս, որ յինքեանէ ելուզանէ զձայնս և ոչ
- 25 իբրև զանձայնս, որ արգելու, այլ միջի գոլով՝ արձակէ:

Եւ կրկնակ է Ը՝ գ, լ, խ, շ, շ, ջ, ո, ց: Եւ կրկնակ վասն այն ասի,
զի ունի զօրութիւն երկակաց կիսաձայնից, որպակ՝ ո, որ ունի զօրութիւն
երկակաց ըէից և ջ՝ երկակաց ճէից, գ՝ երկակաց սէից, ձ՝ երկակաց ծա-
յից: Նմանապէս և զայլսն իմա:

- 30 Եւ նայք են քառակի՝ գ, մ, ն, ր: Եւ սոսկ է տասն՝ պ, մ, կ, շ, ղ, ս,
ն, ժ, շ, ր, զի յելուզանն թուլագոյն և սղագոյն շարժէ զլեզուն, և զձայնն
կակղագոյն: Եւ զի թէպէտ ոմանք ի սոցանէ կիսաձայնք են, այլ ունին
զօրութիւն այսպիսոյ ևս ելոյ: Եւ թաւք են ինն՝ թ, խ, լ, ջ, շ, ո, ց, փ, ք:
Եւ լինն երկակի ունի զօրութիւն, զի յորժամ դնի ի սկզբան բառից, թա-
- 35 ւանայ, որպակ՝ լարեա, և յորժամ է ի մէջ բառից՝ կակղանայ և թուլա-
նայ, որբար՝ ալէլուեայ: Եւ եօթն միջակք, որգոն՝ բ, գ, դ, ձ, ղ, ճ, ժ: Եւ
միջակ վասն այն ասի, զի յերկակաց հաւասարի, քանզի թան քան զլեր-
կըն է թաւ, և լերկն քան զթաւն լերկ, որպէս՝ բենն քան զմենն և զպէ է
թաւ, և քան զխէ՝ լերկ, զիմն քան զկենն է թաւ, և քան զջէ՝ լերկ:

18 A չիք՝ ըստ այնմ:

13—14 A կրկնակ է՝ բաղաձայն է:

15 A է փիւ եօթն, AC չիք՝ և:

15—16 A երկարագոյնքն փիւ երկարագոյնք են:

16 A երեսուն փիւ երեսուն և մէկ:

18 A չիք՝ Ֆ, C այսորիկ փիւ այնորիկ:

18—19 A չիք՝ Եւ հիւնն... այլ այլով:

19 C 19 փիւ ԺԹ:

20 A արգելուն, A կապուցմամբ:

20—21 C չիք՝ շրթանցն... լեզուին:

22 A ւ-ից հետո ունի 6:

23 A Ժ փիւ տասն, C եւ կիսաձայնք 10:

24 A չիք՝ է, C ասի փիւ է, C զձայնս ելուզանէ:

25 BC զայնս փիւ զանձայնս: A միջելով, C միջի ելով փիւ միջի գոլով:

26 C ութ փիւ ղ, A չիք՝ վասն այն:

28 A թէի փիւ թէից, ճէի փիւ ճէից, B շ փիւ գ, C զայ փիւ գ, ձայ փիւ ձ

90 C չիք՝ ւ, A Ժ փիւ տասն, C տ փիւ ւ:

31 A զձայն փիւ զձայնն, B ձայնն:

33 A զարութիւն, AC այսպիսոյ, A իլոյ փիւ ելոյ, A Ժ փիւ ինն, C Թ փիւ ինն 6:

34 Եւ լիւնն թէպէտ ասար է, այլ փիւ Եւ լիւնն երկակի ունի զօրութիւն, զի, A սկիզբն:

35 AC որգան փիւ որպակ: A չիք՝ բառից:

36 C 7 փիւ եօթն, A միջակ է փիւ եօթն միջակք, C որպակ փիւ որգոն:

36—37 A Եւ միջակ է, որ փիւ Եւ միջակ վասն այն ասի, գ՝

37—38 A չիք՝ քան զլերկն... քան զթաւն:

38 A զի փիւ որպէս, A չիք՝ է:

39 C զփիւն փիւ զխէ: AB զիմ փիւ զիմն:

40 Երկբարբառք են օ. այ, ես, եօ, ոյ, իւն, որ յելուզանելն երկձայնս երևին, որզան՝ հայր, կեաս, եօթն, ոյր, ձին: Եւ լծորդութիւնք են ութ. առաջին՝ փ, բ, պ, մ, երկրորդ՝ թ, դ, տ, երրորդ՝ խ, ք, գ, կ, շորրորդ՝ ջ, ձ, ժ, զ, ս, հինգերորդ՝ շ, ժ, շ, վեցերորդ՝ լ, ն, ղ, եօթներորդ՝ ջ, ձ, ութերորդ՝ ո, ր:

45 **Յաղագս վանգի**

Վանգ է, որ ի տառէ բաղկանայ. կամ ի միոջէ տառէ, հիզան՝ է, և կամ յերկակաց, որբար՝ պօ, և կամ յերրակաց, որգոն՝ ղոս, և կամ ի քառից, որպակ՝ մարդ, և կամ ի հնգից, որզան՝ թուղթ, և կամ ի վեցից, որգոն՝ սկիզբն և կամ դուստր: Իսկ փաղառութիւն և վանգ այսու զանազանին, զի փաղառութեան կողմունքն բաղաձայնք իցեն և մէջն ձայնատրի, հիպակ՝ գան, իսկ վանգն ոչ այսպէս:

Յաղագս բառի

Բառ է, որ ի տառէ և ի վանգէ բաղկանայ, որպակ՝ Պօղոս, և յերկեակս տրամատի. է՝ որ ենթակայանայ, որզան՝ Պետրոս, և է, որ ստորոգի, հիբար՝ ընթանայ, և է՝ որ ոչ ենթակայանայ, և ոչ ստորոգի, այլ ի նոսին յարառոցի, որբար՝ յորժամ, վաղվաղ և այլ այսպիսիք, որ է մակբայ, և է, որ նախդիր լինի, որպակ՝ ի, յ, և այլ այսպիսիք, և է, որ յօդ լինի, որզան՝ ս, դ, ն, և այլ այսպիսի, և է, որ շաղկապ լինի, որպակ՝ և, և կամ իսկ և այլք սոյնպիսիք: Յայսցանեաց են, որք բառ են, որպէս՝ 60 յորժամ, և են, որ առբառ են, որպէս՝ ի, յ, ս, դ, ն և այլք սոյնպիսիք, որ յիւրաքանչիւր ի տեղուջ իւրում յայտնիցի, այսինքն՝ բառն և առբառն:

Յաղագս տեսակատրութեան

Տեսակատրութիւն է, որ զբառս ի միասին բաղձածէ և զկատարելութիւն ներտրամադրեալ խորհրդոցն յայտնէ. եթէ ունիցի բացերևութիւն, 65 բան լինի, այսինքն՝ եթէ յերրակաց պարզառութեանց՝ յանուանէ, և ի բայէ, և յէէ, որ է բացերևութիւն, և նոյնս ըստ տրամաբանութեան շարամանութիւն, նախադասութիւն և բացերևութիւն ասի, որպէս ասացի՝ մարդ է կենդանի, և թէ ոչ, ոչ ասի շարամանութիւն, նախադասութիւն,

40—44 AB չիք:

46 A չիք՝ երկրորդ տառէ:

47 C կամ թէ փխ կամ:

48 A չիք՝ առաջին և, C չիք՝ կամ:

49—50 B զանազանի:

50 B չիք՝ զի:

49—51 A Իսկ փաղառութիւն է, որ ի կողմանս ձայնատրի բաղաձայնք իցեն, հիպակ՝ զոն, իսկ վանգն ոչ այսպէս:

58—81 A ունի միայն՝ բառ է, որ ի տառէ և վանգէ բաղկանայ, որպակ՝ Պօղոս և ի յերկակս տրամատի: Է, որ ենթակայանայ և ոչ ստորոգի, այլ ի Գոսից յարառոցի, որբար՝ յորժամ, վաղ, կամ, գատ, ի, ս և այլ սոցպիսի:

56—57 B որ է մակբայ, և այլ այսպիսիք փխ և այլ այսպիսիք, որ է մակբայ:

57 C ի, յ, ց և այլք փխ ի, յ և այլք այսպիսիք:

59 B այլ փխ այլք, որ փխ որք:

60 B այլ փխ այլք:

61 C յայտնի ներերևի փխ յայտնիցի:

68—70 A ունի միայն տեսակատրութիւն է, որ զբառս ի միասին շարայարեալ բազմած և կատարելութիւն իրաց բացերևոցէ և մասունքն են սորա երկեակ՝ անուն և բայ, յորոց բաղադրութեանց բան կազմի:

68 B զբառ փխ զբառս:

65 C եւ թէ փխ եթէ:

66 C որոյ ասի փխ որ է:

բացերևութիւն, այլ սոսկ տեսակաւորութիւն, որպէս ասասցի՝ մարդ ըն-
70 թանայ:

Յաղագս բանի

Բան է, որ ի նիւթոյ և ի տեսակաւորութենէ բաղազանութեանց կազ-
մի, այսինքն՝ ի պարզագոյն ենթակայէ և ի պարզագոյն ստորագիցելոյ
և ի մու միջնորդէ, որպէս՝ Պետրոս է մարդ: Ահա Պետրոս է ենթակայ,
75 որոյ ասի անուն: Եւ յորժամ ասասցի կենդանի է, է բայ, որք են մասունք
բանի, յորոց բաղազանութեանց շարամանութիւն, և նախադասութիւն,
և բան կազմի: Իսկ այլքն ի սոսա յարառոցին և են վեց՝ ընդունելութիւն,
դերանուն, յօդ, նախդիր, մակբայ և շաղկապ:

Յաղագս անուան

80 Անուն է մասն բանի հոլովական, յայտնութիւն ենթակայի՝ թարց
դիմաց և ամանակի, որբար՝ Պետրոս: Եւ բաժանի յերկեակս՝ յինքնակայս
և յայլակայս: Ինքնակայ, որբար՝ Պօղոս, և այլակայ, հիզան՝ արդար: Եւ
յարառոցին սմա վեց՝ քանակ, սեքք, ձևք, տեսակք, թիւք, հոլովք:

Քանակ երկեակ՝ հասարակ, որպէս՝ մարդ, յատուկ, որպէս՝ Պետրոս:
85 Սեքք քառեակ՝ արական, որպէս՝ ուստր, իգական՝ դուստր, հասարակ՝
զուակ, չէզոք՝ արծաթ:

Ձևք երրեակ՝ պարզ, որպէս՝ բարի, բարդ՝ բարեպաշտ, յարաբարդ՝
բարեպաշտասէր:

Տեսակ երկեակ՝ նախագաղափար, որպէս՝ Աստուած և ածանցական՝
90 աստուածական: Եւ ամենայն անուանք են նախագաղափար, իսկ ածան-
ցականացն գաղափարք են վեշտասան:

Առաջինն է նախնական, որ յարուացն և յիգացն ածանցին: Յարուացն
եան լինի, որպէս՝ Արրահամեան և յիգացն՝ ուհի, որբար՝ Տիրուհի:

Երկրորդ, ստացական, և գաղափարք են սորա երրեակ՝ ական, ունի,
95 եան, որգոն՝ հրեշտակական, արքունի, Համազասպեան:

Երրորդ, բաղդատական և գաղափար է սորա երկեակ՝ գոյն և գին,
որգոն՝ արիագոյն և սաստկագին:

Չորրորդ, գերադրական, և գաղափար է սորա մու՝ եղ, որպէս՝ զօրեղ:
Հինգերորդ, նուազական, և գաղափար է սորա երրեակ՝ ակ, ուկ, իկ,

78 A չիք՝ այսինքն՝ ի, B չիք առաջին ի, AB յենթակայէ, փխ ենթակայէ, AB ի ստո-
րագիցելոյ:

74—77 A չիք՝ Ահա Պետրոս... բան կազմի:

77 C չիք՝ առաջին և:

80 B յայտնութեան:

81 B յինքնակոյս:

82 B յայլակայն:

85 BC տեսակ:

84 A չիք՝ առաջին և երկրորդ որպէս:

85 A չիք՝ որպէս, B իբր փխ որպէս:

87 A չիք՝ որպէս:

89 A չիք՝ որպէս:

90 A չիք՝ Եւ ամենայն անուանք են նախագաղափար:

92 C 1 փխ Առաջինն է: AC ածին փխ ածանցին:

92—93 A չիք՝ Յարուացն եան լինի:

93 A չիք՝ ուհի:

94 A գաղափար է փխ գաղափարք են:

95 C Դաւթեան փխ Համազասպեան:

96 C որ գերկեակ ասարտս ունի փխ և գաղափար է սորա երկեակ:

97 C որգան փխ որգոն:

98 C սորա է փխ է սորա: A զարեղ:

99 C որ գերրեակ վերջս ունի փխ և գաղափար է սորա երրեակ:

100 որբար՝ որդեակ, քարուկ, այրիկ:

Վեցերորդ, տոհմական, և գաղափար է սորա բ՝ ցի և նի, որբար՝ հոովմայեցի, և սննդականաց, որբար՝ նռնենի:

Ծօթներորդ, պարունական, և գաղափար է սորա քառակի՝ արան, ուտ, նոց, աստան, հիսլէս՝ կուսարան, քարուտ, ծաղկենոց, Հայաստան:

105 Ութերորդ, պակասական, և գաղափար է սորա մու՝ ատ, որբար՝ ծո-
ռատ:

Իններորդ, և գաղափար է սորա մու՝ ոտ, որզան ձիթոտ:

Տասներորդ, լծորդական, և գաղափար է սորա մու՝ կից, որզան՝ պաշ-
տօնակից:

110 Մետասաներորդ, գոյացական, և գաղափար է սորա է՝ ային, եայ, ի, եղէն, ցու, տր, ոտի, որբար՝ երկնային, քարեայ, արծաթի, հոգեղէն, մահականացու, մարմնաւոր և մեռելոտի:

Երկոտասաներորդ, բայածական, և գաղափար է սորա վեց՝ ուն, ումն, ուտ, իստ, ած, եստ, որբար՝ գեղարդուն, աճումն, գալուտ, հանգիստ,

115 ստեղծուած, արհեստ:

Երեքտասաներորդ, բացական, և գաղափար է սորա մու՝ թին, որզոն՝
սրբութին:

Յորեքտասաներորդ, դասական, և գաղափար է սորա երկեակ՝ որդ,
ակ, որբար՝ երբեակ և երրորդ:

120 Հնգետասաներորդ, ընդունական, և գաղափար է սորա զ՝ ակ, օղ,
իչ, եալ, լի, լոց, որբար՝ ընդունակ, ընտրօղ, փրկիչ, ընտրեալ, ընտրելի,
ընտրելոց:

Վեցտասաներորդ, պաշտպանական, և գաղափար է սորա մու՝ պան,
որզան՝ պաշտպան:

125 Եւ յածանցելոցս է, զի կրկին ածանցին, որգոն՝ փառաւորական, ա-
ռաջնորդական և այլք:

Թիւք երկեակ՝ եզական, որպէս՝ մայր, և յոթնական, որպէս՝ մարք:

101 A մու փխ բ, չիք՝ ցի, որպակ փխ որբար:

102 C Ռիզան փխ որբար:

103 C որ քառակի եզերի փխ և գաղափար է սորա քառակի:

105 C որոց մու եզերումն գոյ փխ և գաղափար է սորա մու: C որկէն փխ որբար:

107 C ևս միոյ եզերման, Ռիբար փխ և գաղափար է սորա մու՝ ոտ, որզան: A չիք՝ ոտ:

108 C և եզերի կից փխ և գաղափար է սորա մու՝ կից: B կեց:

110 BC գոյական փխ գոյացական: C ութ փխ է: C եայ, եայ, փխ եայ:

111 A չիք՝ ոտի: Ընդամիճ եղէն ածանցը քաժամված է երկու ածանցի՝ եղ, էն, համա-
պատասխանաբար՝ զօրեղ, հոգեղէն: C արի փխ ոտի: Տարբեր է նաև ածանցների
թվարկման կարգը՝ A ային, եայ, ի, եղ, էն, տր: C ային, եայ, ի, եղեն, ցու, տր,
ոտի: C Ռիկէն փխ որբար, A քարեա, A զօրեղ, հոգեղէն:

112 A չիք՝ և մտելոտի, B չիք՝ և:

113 BC երկոտասան: C որ վեցեկի վերջանայ փխ և գաղափար է սորա վեց: A գ փխ վեց:

116 C և զմու անկանի փխ և գաղափար է սորա մու:

118 C որոյ երկեակ է գաղափար փխ և գաղափար է սորա երկեակ: A երկակ:

119 A երրորդ, երկեակ: C երրորդ, երեակ:

120 A ընդունակ: C չիք՝ է: C վեց փխ գ:

121 AC որպակ փխ որբար:

124 C Ռիկէն փխ որզան:

125 C ածանցելոցս փխ. յածանցելոցս: A ածանցուին փխ ածանցին: C Ռիպէս փխ որզոն:

128 C չիք:

127 A չիք՝ որպէս, և, որպէս:

Հորովք տասն, և ըստ սեռականին ևս բաժանեալ լինի ի տասն, որ-
զան՝ ան, եան, ին, եղ, եր, օր, ի, ոյ, այ, ու:

Յաղագս առաջնոյ եղանակին, որոյ աւարտն է ան

Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

Ուղղական դուռն

դրունք

Սեռական դրան

դրանց

Տրական դրան, ի դուռն

դրանց, ի դրունս

135 Գործիական դրամբ

դրամբք

Հայցական զդուռն

զդրունս

Սկզբական ի դրանէ

ի դրանց

Պատմական զդրանէ

զդրանց

Ներգոյական ի դրան

ընդրունս

140 Արտագոյական զդրամբ

զդրամբք

Կոշական ով դուռն

ով դրունք:

Ընդ եղանակաւս են և այսոքիկ՝ արեգակն արեգական, բուռն բուռն,
դուռն դրան, եղէգն եղեգան, ուռնկն ունկան, թումպն թմպան, ինն ինան,
լիսեռն լիսուան, ծիծառն ծիծոռան, հիւսն հիւսան, ձուկն ձկան, մուկն մը-
:45 կան, նուռն նուան, շուն շան, ունկն ունկան, ջայլամն ջայլաման, սիսեռն
սիսուան, տուն տան, փոքրիկ փոքրկան, նակ ամենայն բայ, ածական,
անուն, որ է ումն, որպէս՝ աճումն աճման:

Յաղագս երկրորդ եղանակին,

որոյ աւարտն է եան

150

Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

Ուղղական բնութիւն

բնութիւնք

Սեռական բնութեան

բնութեանց

Տրական բնութեան, ի բնութիւն

բնութեանց, ի բնութիւնս

Ընդ եղանակաւս են և այսոքիկ՝ անկիւն անկեան, ձիւն ձեան, մըջիւն
155 մըջեան, սիւն սեան և այլք այսպիսիք, այսինքն՝ գալուստ, հանգիստ,
ժողովուրդ և ծնունդ:

Յաղագս երրորդ եղանակին,

որոյ աւարտն է ին

128 C 10 փխ տասն: A Ժ փխ տասն: C 10 փխ տասն:

128—129 C Ռիկէն փխ որգան:

134 C դրան կամ դրանց, ի դուռն, ի դրունս:

142—147 A չիք:

144 B լեստան փխ լիստան:

144—145 C չիք՝ Ռիւն Ռիւան, ձուկն ձկան, մուկն մկան, նուսն, շուն շան, ունկն ունկան:

145 B նուան նրան: Ակնհայտ վրիպակ է, պետք է լինի՝ նուռն նուան:

145—146 C չիք՝ ջայլաման, սիստան, տան, փոքրկան:

147 C չիք՝ որ է:

146 C 2 փխ երկրորդ:

148—149 A ունի միայն՝ երկրորդ եղանակ:

149 C որ եզերի եան:

151—152 A ունի՝ սրբութիւն սրբութիւնք, սրբութեան սրբութեանց: C շփոթված են հոգնակի

ուղղակաճն ու սեռականը՝ բնութեանց բնութիւնք:

158 A չիք: C ունի՝ բնութեան կամ բնութեանց

ի բնութիւն ի բնութիւնս:

154—156 A չիք:

155 C չիք՝ մըջեան, գալուստ, հանգիստ:

157—158 A ունի միայն՝ երրորդ եղանակ:

157 C 3 փխ երրորդ:

158 C որ աւարտի ի:

Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

- 160 Ուղղական գառն
- Սեռական գառին
- Տրական գառին, ի գառն

- դառինք
- գառանց
- գառանց, ի գառինս

Ընդ եղանակաս են և այսոքիկ՝ անձն անձին, բեռն, եղն, ձեռն, ոտն և այլք սոյնպիսիք:

Յաղագս չորրորդ եղանակին,
որոյ աստուն է եղ

Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

- 170 Ուղղական աստղ
- Սեռական աստեղ
- Տրական աստեղ, յաստղ

- աստեղք
- աստեղաց
- աստեղաց, յաստեղս

Յաղագս հինգերորդ եղանակին,
որոյ աստուն է եր

Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Տ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

- 175 Ուղղական ալիւր
- Սեռական ալեր
- Տրական ալեր, յալիւր

- ալերք
- ալերաց
- ալերաց, յալերս

Ընդ եղանակաս են և այսոքիկ՝ դուստր, եղջիւր, ծաղր, կայսր, համբր, մեղր, ուստր, փոքր և այլք սոյնպիսիք:

Վեցերորդ եղանակի աստուն է օր

Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

- 180 Ուղղական մայր
- Սեռական մօր
- Տրական մօր, ի մայր

- մարք
- մարց
- մարց, ի մարս

Ընդ եղանակաս են և այսոքիկ՝ եղբայր, հայր և այլ սոյնպիսիք:

Եօթներորդ եղանակիս աստուն է ի

- 185 Ե Զ Ա Կ Ա Ն

Տ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

- Ուղղական բան

- բանք

182 A չիք: C չիք՝ գառին:

183—184 A չիք:

185—188 A ունի միայն՝ Չորրորդ եղանակ:

185 C 4 փխ չորրորդ:

186 C որ եզերի եղ:

170 A չիք: C տրական ևս յաստղ, ևս յաստեղս: Հավանաբար տեղ շահելու նպատակով տպագրիչը դուրս է բողել սեռականի ձևը: Այդ է վկայում «ես» բառը:

171—172 A ունի միայն՝ հինգերորդ եղանակ:

171 C 5 փխ հինգերորդ:

172 C որ եր եզերի:

176—178 A չիք:

177 C կայսր, դուստր, եղջիւր, ծաղր:

178 C այլ փխ այլք: B չիք՝ սոյնպիսիք:

179 A ունի միայն՝ վեցերորդ եղանակ: C վեցերորդ եղանակն օր եզերի:

183—184 A չիք:

188 C ունի՝ Ընդ այսոսիկ են հայր, եղբայր և այլք սոյնպիսիք:

184 A ունի միայն՝ Եօթներորդ եղանակ: C Եօթներորդ եղանակն ի եզերի:

Սեռական բանի բանից
 Տրական բանի, ի բան բանից, ի բան:

Ընդ եղանակաւ են և այսոքիկ՝ բուրաստան, գերդաստան, դատաստան, երեք, ընկեր, ժամանակ, իրաւադատ, լուսաւոր, խաւար, ծամակալ, կլափ, հայրապետ, ձիաստան, դեկ, ճախարակ, մակոյկ, յարկ, նշան, շառաւիղ, ոտնակապ, շար, պարզե, սարկաւազ, վարդապետ, տնանկ, մաման, հիւանդ, փակակալ, քաղաք և այլք:

Ութերորդ եղանակիս աւարտն է տյ
 195 Ե Զ Ա Կ Ա Ն Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն
 Ուղղական ընտանի ընտանիք
 Սեռական ընտանուոյ շնտանեաց
 Տրական ընտանուոյ, ընտանի ընտանեաց, յընտանիս

Ընդ եղանակաւ են և յոթնականքս այսոքիկ՝ բաղանիք, լուալիք, կարծիք, շարիք, տանիք և այլք:

Իններորդ եղանակիս աւարտն է ու
 205 Ե Զ Ա Կ Ա Ն Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն
 Ուղղական ժամ ժամք
 Սեռական ժամու ժամուց
 Տրական ժամու, ի ժամ ժամուց, ի ժամս

Ընդ եղանակաւ են և այսոքիկ՝ առիծ, առաւօտ, բարք, դաս, զարդ, ծով, կով, հաւ, մահ, շաքաթ, ուղտ, պահ, վարք, և այլք: Նաև այսոքիկ՝ Աբրահամ, Բարադամ, Եպիփան, Խոսրով, Ղազար, Յովհաննէս և այլք:

Տասներորդ եղանակիս աւարտն է այ
 210 Ե Զ Ա Կ Ա Ն Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն
 Ուղղական Յոր Յորք
 Սեռական Յորայ Յորաց
 Տրական Յորայ, ի Յոր Յորաց, ի Յորս

Հոլով մասնական անուսնց
 215 Ե Զ Ա Կ Ա Ն Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն
 Ուղղական ոմն, ոք, իմն ոմանք
 Սեռական և տրական որումն, ուրուք, իմիք ոմանց, յոմանս
 Գործիական ոմամք, իւիք ոմամք
 Հայցական զոմն, զոք, զիմն զոմանս
 220 Սկզբնական յումեմնէ յումեքէ, յիմեքէ յումանց
 Պատմական զումեմնէ, զումեքէ, զիմիքէ զումանց

- 188 A չիք:
- 194 A ունի միայն՝ Ութերորդ եղանակ:
- 194—285 C Ընդ եղանակաւ... իր լինի, հատվածը պակասում է մեր ձեռքի տակ եղած լուսապատճենում, որովհետև տպագրի բնօրինակը վնասված է՝ պակասում են 11—14 էջերը:
- 198—200 A չիք:
- 201 A Իններորդ եղանակ:
- 205—208 A չիք:
- 209 A Տասներորդ եղանակ:
- 218 A չիք:
- 214 A չիք՝ անուսնց:
- 217 A ումեմն փխ ուրումն:
- 220 B իմեքէ փխ յիմեքէ:

Ներգոյական	նումբմն, նումբք, նիմբք	նումանս
Արտագոյական	զոմամբ, զիւիք	զոմամբք

Գաղափարք սեռականին այս էր, զորս բացատրեցաւ, իսկ տրականին
 225 է երկեակ՝ վերջահոլովն ըստ սեռականին է, իսկ սկզբնահոլովն ի և ց
 լինի, իսկ ձայնաւորին՝ յ:

Գործիականին գաղափարք են հինգ՝ աւ, իւ, ով, ու և բեն, հիզան՝
 ոսկեաւ, խաչիւ, արծաթով, նախանձու, ջուրբ:

Հայցականին սկիզբն զայ լինի, վերջն ուղղականին է:

230 Սկզբնականին սկիզբն ի լինի, եթէ ձայնաւորի հանդիպի՝ յ լինի,
 իսկ վերջն՝ է կամ ոյ: Պատմականին սկիզբն զ լինի, իսկ վերջն ըստ
 սկզբնականին է: Ներգոյականին սկիզբն ի, յ, ն լինի, իսկ վերջն ըստ
 տրականին է: Արտագոյականին սկիզբն զ լինի, իսկ վերջն ըստ գոր-
 ծիականին է: Կոչականին գաղափարք են վեց՝ ծօ, քա, այ, է, ո, ով, իսկ

235 յոքնականն երրակիւ լինի՝ սէիւ, ցոիւ և քեիւ: Ուղղականին վերջն յորժամ
 երրեակ նայք լինի, այսինքն՝ զ, ն, ր, սեռականին վերջն ևս նոյն նայքն
 լինին, յորժամ նախադաս ունիցին բաղաձայնս, յուղղականումն կամ ըզ-
 հիւնն և զայսս ինչ ի տառից:

Յալագս բայի

240 Բայ է մասն բանի հոլովական՝ դիմաւոր և ժամանակաւոր, ստորո-
 գեալ միշտ յենթակայէ և զառնել և զկրել նշանակէ, որպակ՝ սիրեմ, սի-
 րիմ և դողամ:

Եւ յարառոցին սմա ութն՝ սերք, ձևք, տեսակ, թիւք, դէմք, ամանակ,
 որակ և եղանակ:

245 Սերք երրեակ. ներգործական, որպէս՝ սիրեմ, կրաւորական, որպէս՝
 սիրիմ, ընդմիջական, որպէս՝ երկնչիմ:

Ձևք երրեակ. պարզ, որպէս՝ ածեմ, բարդ, որպէս՝ մտածեմ, յարա-
 բարդ, որպէս՝ գերամտածեմ:

Տեսակ երկեակ. նախագաղափար, որպէս՝ ապրեմ և ածանցական,

250 որպէս՝ ապրեցուցանեմ:

Թիւք երկեակ. եզական, որպէս՝ սիրեմ և յոքնական, որպէս՝ սիրեմք:

Դէմք երրեակ. առաջին, որպէս՝ սիրեմ, երկրորդ, որպէս՝ սիրես, եր-
 րորդ, որպէս՝ սիրէ:

Ամանակ վեց. ներկայ, որպէս՝ սիրեմ, անցեալ անկատար, որպէս՝

225 A վերջաճոլով: A և սկզբնաճոլով փխ իսկ սկզբնայոլով: B յ փխ ց:

227 A ե փխ ճիգ:

229 A չիք՝ վերջն ուղղականին է:

230 A ունի միայն՝ սկզբնականին ի, յ լինի:

231 B ո փխ ոյ:

232 A Գերգործականին փխ Գերգոյականին:

234 A զ փխ վեց: B վերց: B և փխ ո:

236 A Գայքն: A չիք՝ այսինքն՝ զ, ց, թ:

237 A չիք՝ յուղղականումն:

237—238 A զայ փխ զճիւնն:

240 A չիք՝ ճոլովական:

241 A որ փխ առաջին և:

243 A ուք:

244 A չիք՝ և:

245—255 A չիք՝ որպէս:

254 A զ փխ վեց, A Գերկայց փխ Գերկայ:

266 **սիրէի, անցեալ կատարեալ, որպէս՝ սիրեցի, յարակատար՝ սիրեալ եմ, գերակատար՝ սիրեալ էի, ապառնի՝ սիրեցից:**

Որակ հինգ. սահմանական՝ սիրեմ, հրամայական՝ սիրեա՛, ըզձական՝ երանի թէ սիրեալ իցեմ, ստորադասական՝ եթէ կամ յորժամ սիրեալ իցեմ, աներևույթ՝ սիրել:

260 **Յղանակ քառակի. այ, ե, ի և ու, յորոց երրեակքն՝ այ, ե և ու են ներգործականացն յաւէտ և մերթ ընդմիջականացն, իսկ ինին կրաւորականացն և մերթ ընդմիջականացն կրաւորակերպից:** Իսկ եայ յորժամ հրամայականն հասանիցիս, եթէ ընդմիջականն կրաւորակերպ իցէ ի սահմանականն, որբար՝ նայիմ, յայնժամ հրամայական եաց լինի, իսկ հրա-

265 **ժարականն, որ է երկրորդն՝ իր լինի, որպակ՝ մի՛ նայիր, իսկ եթէ ընդմիջականն ներգործակերպ իցէ, հրամայականն ոչ լինի եաց, այլ՝ եա, որպէս այս, որ ի սահմանականումն ասացես՝ բողոքեմ, յայնժամ հրամայականն եա լինի, որկէն՝ բողոքեա և ոչ բողոքեաց, իսկ միւսն եր լինի, որզան՝ մի բողոքեր:**

270 **Յւ արդ՝ առաջին եղանական սյսպէս տնօրինեա. սահմանականին ներկայ ներգործական՝ լուանամ, լուանաս, լուանայ, յոքնական՝ լուանամք, լուանայք, լուանան:** Անցեալ անկատար՝ լուանայի, լուանայիր, լուանայր, յոքնական՝ լուանայաք, լուանայիք, լուանային: Անցեալ կատարեալ՝ եզական. լուացի, լուացեր, լուաց, յոքնական՝ լուանայաք, լուա-

275 **նայիք, լուանային: Յարակատար, եզական՝ լուացեալ եմ, լուացեալ ես, լուացեալ է, յոքնական՝ եմք, եք, են: Գերակատար՝ եալ, եզական՝ լուացեալ էի, էիր, էր, յոքնական՝ էաք, էիք, էին: Ապառնի՝ լուացից, լուացես, լուացէ, յոքնական՝ լուացուք, ցէք, ցեն: Հրամայականին ներկայ ներգործական, եզական՝ լուա, մի՛ լուանար, յոքնական՝ լուացէք, մի՛**

280 **լուանայք: Ապառնի, եզական՝ լուասչիր կամ լուացես, մի՛ լուասչիր կամ մի՛ լուացես, յոքնական՝ լուասչիք, մի՛ լուասչիք: Դէմք առաջին՝ լուասցուք, ո՛չ լուասցուք, դէմք երրորդ՝ լուացեն, ո՛չ կամ մի՛ լուացեն:**

Ըզձականին ներկայ ներգործական, ներկայ, անցեալ անկատար՝ եզական՝ օշ թէ լուանայի, իր, այր, յոքնական՝ օշ թէ լուանայաք, իք, ին:

257 A ե փխ ճիւղ:

260 A որոց փխ յորոց, ա փխ այ:

261 A փխ ինին:

262 B միջականացն փխ ընդմիջականացն:

263 A հասանիցես: A ընդմիջական:

264 A չիք՝ յայնժամ: A ցայեցեալ փխ եաց:

264—265 A միւսն փխ հրաժարականն, որ է երկրորդն:

265 A մնայիր փխ մի ցայիր: A թէ փխ եթէ:

265—266 A ներգործակերպ ընդմիջական իցէ փխ ընդմիջականն ներգործակերպ իցէ:

266 A չիք՝ հրամայականն:

267 A որբար փխ որպէս: A չիք՝ այս, որ: A սահմանականն: A չիք՝ ասացես: A իսկ փխ յայնժամ:

268 A եաց փխ եա:

268 A և փխ իսկ:

273 A այնաք փխ լուանայաք: AC այիք, ային փխ լուանայիք, լուանային:

274 AC եր, աք փխ լուացեր, լուաց:

275 AC ես փխ լուացեալ ես:

276 AC է փխ լուացեալ է: B են փխ եք: AC չիք՝ եալ: A չիք՝ եզականն:

277—278 A սցես: C ցես փխ լուացես:

278 A ասցէ, C ցէ փխ լուացէ:

279 B չուանար փխ լուանար:

281—282 A չիք՝ Դէմք... լուացեն: C երկրորդ, փխ երրորդ:

284 A այիք, ային փխ իք, ին:

- 285 Անցեալ կատարեալ և յարակատար, ներգործական և կրաւորական, եզական՝ օշ թէ լուացեալ իցեմ, իցես, իցէ, յոքնական՝ օշ թէ լուացեալ իցեմք, իցէք, իցեն: Գերակատար, եզական՝ օշ թէ լուացեալ էի, էիր, էր, յոքնական՝ օշ թէ լուացեալ էաք, էիք, էին: Ապառնի, եզական՝ օշ թէ լուացից, ցես, ցէ, յոքնական՝ օշ թէ լուացուք, ցէք, ցեն: Ստորադասականին ներկայ ներգործական, եզական՝ եթէ լուանամ, եթէ լուանաս, եթէ լուանայ, յոքնական՝ եթէ լուանամք, նայք, նան: Անցեալ անկատար, եզական՝ յորժամ լուանայի, իր, այր, յոքնական՝ յորժամ լուանայաք, այիք, ային: Անցեալ կատարեալ, ներգործական և կրաւորական, եզական՝ յորժամ լուացեալ իցեմ, իցես, իցէ, յոքնական՝ իցեմք, իցէք, իցեն: Յարակատար, եզական՝ յորժամ լուացեալ իցեմ, իցես, իցէ, յոքնական՝ իցեմք, իցէք, իցեն: Գերակատար՝ մինչդեռ լուացեալ էի, էիր, էր, յոքնական՝ էաք, էիք, էին: Ապառնի՝ եթէ լուացից, սցես, սցէ, յոքնական՝ ցուք, ցէք, ցեն կամ լուանայցեմ, ցես, ցէ, յոքնական՝ ցեմք, ցէք, ցեն, իսկ կրաւորականին ի ներկայն ի լինի, որզան՝ լուանիմ, լուանիս, լուանի և անցեալ անկատարն՝ էի, որպակ՝ լուանեի, լուանեիր, լուանիր: Անցեալ կատարեալ՝ ցայ, որբար՝ լուացայ: Ապառնի՝ այց, հիբար՝ լուացայց: Հրամայականին իր լինի, հիպէս՝ լուացիր, և զամենայն այսպէս զգուշութեամբ տնօրինեալ:
- Եւ դարձեալ իմա, զի ամենայն ամանակ յերկազաց եղանի՝ ի ներկայէն և ի կատարելոյն, զի անցեալ անկատարն ցանկ ներկային հետևի, իսկ յարակատարն և գերակատարն և ապառնին՝ անցեալ կատարելոյն, քանզի լուանամն, որ է ներկայ, անցեալ անկատարն լինի լուանայի: Ահա, ի ներկայէն ընկալեալ եղև, իսկ կատարեալն, որ էր լուացի, յարակատարն, որ էր լուացեալ եմ, գերակատարն, որ էր լուացեալ էի, կատարելոյն հետևեցան: Իսկ ապառնին, յորժամ կատարելոյն վերջն մի ցո դիցես,
- 310 լինի ապառնի, որպէս կատարեալս այս, զոր ասասցես, լուացի, ապառնի լինի լուացից:
- Եւ զայս ևս ճշգրտիւ իմա, զի իսկազոյն քերականութիւն է աներկվոյթն բայ, զի նա երևի ծնօղ, յորմէ ելանեն ամենայն բայք ամանակա-

286 A եմ փխ իցես: B իցեմ փխ իցես:

287 C չիք՝ իցեք:

287—288 A չիք՝ էի, էիր, էր, յոքնական՝ օշ թէ լուացեալ:

289 A սցես, լուացտ փխ ցես, ցէ: C սցէք, սցեն փխ ցէք, ցեն:

290 AC նաս, նայ փխ եթէ լուանաս, եթէ լուանայ:

291 A անայք, անան փխ անայք, անն:

292 A լուանայք փխ լուանայաք: B լուանաք փխ լուանայաք: AB իք, ին փխ այիք, ային:

297 A լուացես փխ սցես, B ցես փխ սցես, AB ցէ փխ սցէ:

A եթէ լուացուք փխ ցուք:

297—298 A չիք՝ կամ լուանայցեմ, ցես, ցէ, յոքնական՝ ցեմք, ցէք, ցեն:

299 C չիք՝ առաջին ի: C չիք՝ և:

300 C եի փխ էի: A չիք՝ լուանեիր: C եիր փխ լուանեիր: A չիք՝ լուանիր: C չիք՝ Անցեալ:

301 A լուացա փխ լուացայ: C Ապառնին փխ Ապառնի: A հրամայականն փխ հրամայականին:

302 Լուացից փխ լուացիր: A տընաւրիմես:

303 A չիք՝ Եւ: AB եղանին փխ եղանի:

304 BC կատարելոյն փխ կատարելոյն: A անկատար փխ անկատարն:

305 B ապառնի փխ ապառնին: BC կատարելոյն փխ կատարելոյն:

306 A լուանամ փխ լուանամն: C չիք՝ անցեալ:

307 A չիք՝ ընկալեալ եղև: B ընկարեալ փխ ընկալեալ: Ակնհայտ վրիպակ:

308—309 BC կատարելոյն:

309 BC կատարելոյն: C ցոյ փխ ցո:

310 A որզան կատարեալ փխ որպէս կատարեալս: A չիք՝ այս, զոր ասասցես:

313 A չիք՝ զի նա երևի ծնօղ: A ի նմանէ փխ յորմէ:

կան և ընդունելութիւնք և անուանք ստորոգականք և ոչ իսկականք են-
 315 թակայականք, որպէս՝ Պետրոս, երկինք, երկիր և նմանք սոցին, այլ որ
 ինչ ի նախկինց ենթակայից ելանեն, որպէս՝ սուրբ, մաքուր, արդար և
 նմանք սոցին, այսոցիկ ինքնագոյնն է աներևոյթն, որբար՝ սրբել: Եւ
 նոյնս, թէ կամիցիս անուն յօրինել, լինի սուրբ, և թէ կամիցիս առնել
 սահմանական ներկայ ներգործական, լինի՝ սրբեմ, կրաւորական՝ սրբիմ:
 320 Եւ նոյն աներևոյթս, եթէ կամիցիս առնել ընդունելութիւն, ներկայ ներ-
 գործական լինի՝ սրբող, կրաւորական՝ սրբելի: Իսկ թէ իցէ բառ ինչ ընդ-
 միջական ներգործակերպ, որպէս՝ բողոքել, լինի ընդունելութեան՝ բողո-
 քիչ, իսկ թէ կրաւորակերպ՝ իլն լի լինի, որզան՝ բողոքելի, աներևոյթ՝
 իլն ի ընդունելութեանն եալ լինի, որզան՝ աներևոյթ՝ նայիլ, իսկ ընդու-
 325 նելութեանն՝ նայեցեալ: Եւ այսպէս՝ ամենեցունց ծնօղ երևի աներևոյթ
 բայն:

Իսկ ե և ու եղանակն՝ զներգործականն ներգործականան և զկրաւո-
 րականն կրաւորականան յօրինեա, իսկ ընդմիջականն զներգործակերպն՝
 ներգործականան և զկրաւորակերպն՝ կրաւորականան: Իսկ յորժամ հա-
 330 սանիցիս ի հրամայականն, հայեաց ի սահմանականին ներկայն, եթէ
 ներգործակերպ իցէ, հրամայականն եա լինի, իսկ թէ կրաւորակերպ իցէ,
 եաց փոխարկեա, որկէն՝ ողորմեաց, նայեաց: Մի վրիպիցիս ի խրատուս,
 զի մի սխալիցիս, քանզի աղբիւրն, որ էր աներևոյթն, էր ողորմիլ, նա-
 յել, հրամայականն եաց փոխարկի, որբար՝ ողորմեաց, նայեաց և ոչ
 335 եա, որպէս՝ ողորմեա, նայեա:

Ձայս ամենայն, զորս բացատրեցաւ, ամենայն նախագաղափարք էին,
 իսկ ածանցականն ուցանեմ լինի, որզան՝ կեցուցանեմ, ապրեցուցանեմ,
 թուլացուցանեմ, աներևոյթն՝ կեցուցանել, իսկ հրամայականն՝ ցո, որ-
 պակ՝ կեցո, իսկ կրաւորականն ոչ ածանցի:

314 BC ընդունելութիւն: A այլ փխ երկրորդ և:

314—315 AB շիք՝ ենթակայականք:

315 A ոչ փխ որ:

316 AB շիք՝ ի:

317 A որպակ փխ որբար:

318 AB կամիցես փխ առաջից կամիցիս: B առնել և յօրինել աճուն փխ աճուն յօրինել:
 A յօրինել աճուն: A կամիցես փխ երկրորդ կամիցիս:

319 BC շիք՝ ներկայ:

320 B աներևոյթ փխ աներևոյթս: A կամիցես:

321 C բառ ինչ իցէ փխ իցէ բառ ինչ:

322 A որպակ փխ որպէս: A ընդունելութեամբ փխ ընդունելութեան: C ընդունելութեան
 լինի փխ լինի ընդունելութեան:

323 A իլ փխ իլն: C շիք՝ իլն: C ելի փխ լի: A շիք՝ լի լինի, որզան՝ բողոքելի:

324 A իսկ ընդունելութիւն փխ իլն ի ընդունելութեանն: C ընդունելութեանն: C և փխ իսկ:

324—325 A ընդունելութիւն:

325—326 A աներևոյթն բո:

327 A եա փխ ե:

329—330 A Ռաաանիցես:

332 A վրիպիցես:

333 A սխալեցիս:

333—334 AC նայիլ:

334 A նայիլ— ից Ռետո ունի՝ և սահմանականն նոյնպէս իմ.ասացաւ, վասն այսորիկ և:

A փոխարկեցաւ: A շիք՝ որբար՝ ողորմեաց, նայեաց:

335 A շիք՝ որպէս՝ ողորմեա, նայեա: B շիք՝ նայեա:

336 A զորս և: A շիք՝ երկրորդ ամենայն:

337 A ածանցական ցուցանեմ:

338 AC աներևոյթ:

Հնդունելութիւն է բառ իմն հոլովական, յառաջեկեալ յառժանէ յանուանէ և ի բայէ. զհոլովս յանուանէ և զամանակս ի բայէ և յերկակացն՝ դսնոս, զտեսակս, զձևս և զթիւս: Եւ սորա զաղափարք են հինգ՝ եղ, իշ, եալ, լի, լոց, յորոց երկեակքն, այսինքն՝ օղ և իշ են ներգործականացն 345 և ներգործակերպիցն ընդմիջականացն, իսկ երկեակքն՝ եալն կրաւորակերպիցն՝ և լի կրաւորականացն յաւէտ, իսկ լոցն ոչ ունի զմու ի սոցանէ:

	Ե Զ Ա Կ Ա Ն		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն	
	Ուղղական	մրցօղ	մրցօղք	
	Սեռական	մրցօղի	մրցօղաց	
350	Տրական	մրցօղի, ի մրցօղ	մրցողաց, ի մրցողս	
	Գործիական	մրցօղիւ	մրցողիւք	
	Հայցական	զմրցօղ	զմրցօղս	
	Սկզբնական	ի մրցողէ	ի մրցողաց	
	Պատմական	զմրցողէ	զմրցողաց	
355	Ներգոյական	ի մրցողի	ընմրցողս	
	Արտագոյական	զմրցողիւ	զմրցողիւք	
	Կոչական	ով մրցօղ	ով մրցօղք	
	Ե Զ Ա Կ Ա Ն		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն	
	Ուղղական	լուսաւորիչ	լուսաւորիչք	
360	Սեռական	լուսաւորչի	լուսաւորչաց	
	Տրական	լուսաւորչի, ի լուսաւորիչ	լուսաւորչաց, ի լուսաւորիչս	

	Ե Զ Ա Կ Ա Ն		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն	
	Ուղղական	գովեալ	գովեալք	
	Սեռական	գովելոյ	գովելոց	
565	Տրական	գովելի, ի գովեալ	ոովելոց, ի գովեալս	
	Ե Զ Ա Կ Ա Ն		Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն	
	Ուղական	մակացելի	մակացելիք	
	Սեռական	մակացելոյ	մակացելեաց	
	Տրական	ևս ի մակացելի	ևս ի մակացելիս	

370 Իսկ լոցն ոչ հոլովի:
 Սեռք քառեակ, ներգործական՝ օղ, որպակ՝ սրբօղ, ներգործակերպ ընդմիջական՝ իշ, որզան՝ սրբիչ, կրաւորական՝ լի, որպակ՝ սրբելի, կրաւորակերպ ընդմիջական՝ եալ, որզան՝ սրբեալ: Արդ՝ հինգ զաղափարացս աներևոյթ բայ ներգործական՝ սրբել, կրաւորական՝ սրբիլ: Իսկ յորժամ 375 կամիցիս զնոյն աներևոյթս առնել ընդունելութիւն, ներգործական օղն

- 342 B յելկակացն փխ յերկակացն:
- 348 AC զսերս: AB Ե փխ հիւնգ:
- 344 AC չիք՝ այսինքն:
- 345 B և Անդործակերպից և ընդմիջականացն փխ և Անդործակերպիցն ընդմիջականացն:
- 346 B յաւետ կրաւորականացն, բայց փխ կրաւորականացն յաւետ, իսկ B չոցն փխ լոցն:
- 369 A չիք: C ունի միայն՝ Տրական ևս ի գովեալ, ևս ի գովելոց:
- 366—369 AB չիք:
- 371 A որբար փխ որպակ:
- 373 A Ե փխ հիւնգ:
- 374 B սրբել փխ սրբիլ:
- 375 A օղ փխ օղն:
- 378 A իշ փխ իշն:

և ներգործակերպ իշն լինի կրաւորական լի և կրաւորակերպ եալ: Եւ նոյն աներևոյթ, եթէ կամիցիս առնել անուն, լինի ուղղական՝ սրբել, սեռական՝ սրբելոյ: Եւ իսկական անուն սորա է սուրբ:

Ձևք, թիւք և հոլովք ընդունելութեան ըստ անուան է:

380 Տեսակ երկեակ. նախագաղափար, որպէս՝ ուսանօղ և ածանցական, որպէս՝ ուսուցանօղ: Իշն ներգործական, որպէս՝ ուսուցիչ, եալն՝ ուսուցեալ, կրաւորականն լինի՝ ուսուցանելի:

Ամանակ ըստ բայի է հինգ՝ ներկայ և անցեալ անկատար օղ լինի, որպակ՝ սրբօղ, իսկ անցեալ կատարեալ և յարակատար և գերակատար՝
385 եալ, որզան՝ գնացեալ, և ապառնի՝ լոց և լի լինի, որպակ, ճանաչելի և ճանաչելոց:

Յաղագս դերանուան

Դերանուն է բառ իմն հոլովական փոխանակ անուան առեալ, որ զյատկացեալ անձն նշանակէ դիմաւոր, թարց ամանակի, որզոն՝ ես, դու,
390 նա: Եւ յարառոցին սմա վեց՝ սեքք, ձևք, թիւք, հոլովք, տեսակ և դէմք: Սեքք, թիւք և հոլովք ըստ անուան է:

Ձևք երրեակ. պարզ, որպակ՝ որ, բարդ՝ որզան՝ որ ինչ, յարաբարդ, որզան՝ որինչ է և կամ իւրաքանչիւր:

Դէմք երրեակ. առաջին, որպէս՝ ես, երկրորդ՝ դու, երրորդ՝ նա:

395 Տեսակ երկեակ. նախագաղափար՝ ես, դու, սա, դա, նա և ածանցական՝ իմ, քո, սորա, դորա, նորա: Եւ կրկնակի ևս ածանցի, որզոն՝ իմային, մերային, ձերային, իւրեանցային:

Հոլովք տասն ըստ անուան:

Ե Ձ Ա Կ Ա Ն

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ա Ն

400 Ուղղական ես, դու, սա, դա, նա մեք, դուք, սոքա, դոքա, նոքա
Սեռական իմ, քո, սորա, դորա, մեր, ձեր, սոցա, դոցա, նոցա
նորա

Տրական ինձ, քեզ, սմա, դմա, նմա մեզ, ձեզ, ի սոսա, ի դոսա, ի նոսա

Գործիական ինև, քև, սովաւ, դովաւ, մեօք, ձեօք, սոքօք, դոքօք, նոքօք
405 նովաւ

- 377 A աճերևոյթէ, թէ կամիցես փխ աճերևոյթ, եթէ կամիցիս: A շիք՝ լինի:
- 379 B թևք փխ ձևք: A շիք ընդունելութեան:
- 380 A շիք՝ որպէս:
- 381—382 A ուճր՝ ուսուցանող, իշ՝ ուսուցիչ. եալ՝ ուսուցեալ, լի՝ ուսուցանելի:
- 382 C կրաւորական ելի՝ ուսուցանելի փխ կրաւորականն լինի՝ ուսուցանելի:
- 383 B իմանակ փխ. ամանակ: A ե փխ թիւք: AB շիք՝ և:
- 384 C շիք՝ իսկ:
- 385 A ցեալ փխ. եալ: AC շիք՝ առաջին և: B լոց՝ որզան, գալոց և լի լինի ճանաչելի: C լոց և լի, որզան գալոց և ճանաչելի:
- 387 A դերանուն փխ դերանուն:
- 390 B հոլով փխ հոլովք: B շիք՝ երկրորդ և:
- 392 C շիք՝ որպակ: A որ, ոք, իր: C և յարաբարդ:
- 393 A թիւք փխ որզան: A շիք՝ որինչ է և կամ: A իւրաքանչիւր— ից թեստ ուճի ճաւ՝ երկաքանչիւր:
- 394 A շիք՝ որպէս:
- 395 B շիք՝ սա, դա:
- 396 A քոյ փխ քո:
- 396 A սորայ, դորայ, նորայ: A ածանցեալ փխ ևս ածանցի, որզոն:
- 400 C շիք՝ սա: A հոգնակի ուղղականի փոխարեմ ուճի հոգնակի սեռականի ձևերը, որը ակճհայտ վրիպակ է:
- 401 C շիք դոքա:
- 408 A ի սոցա, ի դոցա, ի նոցա փխ ի սոսա, ի դոսա, ի նոսա:

475 պէս, անասնօրէն, բարւոք, թուլակի, բռնցի, յունարէն, այսգունակ, որգոն, հիզան, հաղոյն, ինձէն, բոլորովին, կարծովին:

Մակբայք, որք ընդ ըղձականին դնին են այսոքիկ՝ երանի թէ, վաշ թէ, օշ թէ, մարտան թէ:

Որք ընդ հարցականին դնին, այսք են՝ վասն է՞ր, ընդէ՞ր, էրո՞ւմ, 480 դմէ՞, հի՞մ, զի՞մ, զի՞նչ, զի՞նչ արդեօք, հի՞մ արդէօք, որպէ՞ս, ո՞րգոն, ո՞րպիսի, ի՞նչ, ուստի՞, յե՞րբ, քանի՞ անգամ, վասն ո՞յր, ո՞յր աղագաւ:

Ընդ ստորադասականին՝ այս, հա, այսպէս, այդպէս, այնպէս:

Հաստատական՝ արդարև, ամէն, իսկ, իսկ և իսկ:

485 Ատենական՝ լուիլու, համարձակ, յայտնի, յանդիման, յայտնապէս, յայտյանդիման:

Մածկական՝ զաղտ, զանխլաբար, ի ծածուկ:

Բացասական՝ չէ. ոչ, ոչ իւրք, ոչ բնաւ, ոչ երբէք:

Գերերդմնական՝ տա, քաւ, օն, օն և օն:

490 Երկրայական՝ արդեօք, գուցէ, միգուցէ, թերևս, միթէ թերևս, գրեթէ, համարեա թէ:

Հրաժարական՝ մի, մի իւրք, մի և մի իւրք:

Ընդ հրամայականին՝ աղէ, թող, թող թէ:

Նմանական՝ այսգունակ, այսպէս, այդպէս, այնպէս, սոյնպէս, դոյն-

495 պէս, նոյնպէս, զորօրինակ, նմանապէս, որպէս, իբրև:

Զանազանական՝ այլաբար, այլապէս, ոչ այսպէս:

Կրկնական՝ միւս անգամ, կրկնակի, երրակի, քառակի:

Բաժանական՝ բազմաւորակի, յոքնակի, կրկնակի, երկակի, Փռակի:

Ժողովական՝ միահամուռ, միահաղոյն, առհասարակ, համօրէն:

500 Սպառնական՝ բնաւ, բնաւին, ամենևին, բոլորովին, իսպառ:

Սաստկական՝ կարի, յոյժ, խիստ, յոյժ յոյժ, սաստիկ, տիր, յորդ, ևս քան զևս, իսպառ, մանաւանդ, առաւել, յաւէտ:

Անպարտական՝ տարապարտ, տարապարտուց, վայրապար, վարկպարագի, ընդունայն, ընդվայր, իզուր:

505 Տեղական՝ յո՞, յայս վայր, յայդ վայր, ի ներքոյ, արտաքոյ, մինչև ցայս, ցայդ, ցայն, ուրանօր, ուրուրեք, աստանօր, այդրանօր, անտանօր:

475 C բոլորակի փխ թուլակի: A բրորնցի: B ձեռագրում տողադարձված է՝ բրո-ընցի:

479 A չիք՝ դնից, այսք են: C է՞ր փխ էրո՞ւմ:

480 A հի՞ արդեօք փխ հի՞մ արդեօք: C չիք՝ ո՞րպէս:

481 C ե՞րբ փխ յե՞րբ: BC չիք՝ վասն ո՞յր:

488 A չիք՝ ընդ: B հայ փխ հա:

485 A յատնապէս, յայդհանդիման:

488 B չիք՝ չէ:

489 A չիք՝ օն:

490 C կրկնված է՝ միթէ թերևս:

498 A չիք՝ թող:

494 A Ամնական փխ նմանական:

496 A չիք՝ այլապէս, ոչ: B այլ այլապէս փխ այլապէս:

497 A չիք՝ կրկնակի, երրակի, քառակի: Ունի՞ կրկն անգամ, կրկն, վերստին, դարձաւ, ևս, և ևս, այլևս, նա ևս:

498 A երրակի, քառակի փխ երկակի, եռակի:

500 A ամենևինք, բոլորովինք:

508 B պատրապարտ փխ տարապարտ:

504 B պարաշի:

505 B յայովայր փխ յայս վայր:

506 B չիք՝ ցայդ: B այդանօր փխ այդանօր:

աստէն, անդէն, ամենուրեք, յայլուրեք, ի վերկոյս, ուստի, աստի, այսրէն, այդրէն, անդրէն, աստուստ, այդրուստ, անդրուստ, ի վերուստ, ի ներքուստ, արտաքուստ, ի բացուստ, ի հեռուստ, ստորև:

510 Ամանակական՝ առաջի, այժմ, արդ, այժմիկ, այսօր, սերկ, վաղ, կանխաւ, վաղիւ, ի վաղորդայն, ընդ առաւօտս, երբ, յորժամ, իբրև, երբեմն, երբեք, մերթ, դեռ, դեռևս, տակաւին, շև, շև ևս, մինչ, մինչդեռ, մինչև յերբ, ցերբ, ցայժմ, էրէկ, յեռանդ, հերու:

515 Յանդիմանական՝ ահա, ահաւորիկ, ահաւասիկ, աւասիկ, աւաղիկ, ահաւաղիկ, աւանիկ, ահաւանիկ:

Փամանակական՝ միանգամայն, համանգամայն:

Արագական՝ վաղվաղ, վաղվաղակի, փութանակի, փոյթ ընդ փոյթ, ստէպ ստէպ, փութով, շուտով, շուտ, արագ, արագ արագ, մերձ ընդ մերձ:

Գերբերագական՝ իսկոյն, առժամայն, նոյնժամայն, յանկարծակի, յա-

520 պա:

Յամրական՝ հանդարտ, տակաւ, առ սակաւ սակաւ, սակաւ, յամր, հագիւ:

Ռասական՝ նախ, յառաջ, յառաջագոյն, յառաջ քան, յապա, ետոյ, հուսկ յետոյ, յառաջոյ, յետուստ, ի վերջոյ, ի միասին, մի ըստ միողէ,

525 այսուհետև, յետ այսորիկ, զկնի այսորիկ, յորմէ հետէ, ի վաղուց հետէ, հերոն հետէ, յայսմհետէ:

Ձատական՝ ի բաց, ի զատ, ի բացեայ, մեկուսի, զատ զատ, առանձինն, եթ, միայն:

530 Չափայայտական՝ միանգամայն, երկիցս անգամ, երիցս անգամ, քառիցս անգամ:

Անյայտական՝ հանապազ, միշտ, ցանկ, յաւէժ, բազում անգամ, շատ անգամ, քանիցս անգամ, որչափ, որքան, այսչափ, այսքան, շատ, փոքր ինչ, սակաւ ինչ, փոքր մի, սակաւ մի, քանի մի:

Ախտականք, երանական՝ երանի, վաղ, վաղվաղ:

507 C յամենուրեք, այլուրեք փխ ամենուրեք, յայլուրեք:

508 BC չիք՝ անդրէն:

510 B կաղ փխ վաղ:

511 A ի վաղորդեան, ընդ առաւօտս: B յե՛րբ փխ երբ:

512 C չև ես փխ չև ևս:

518 C երէկ փխ էրէկ:

514 AC չիք՝ ահաւորիկ: BC չիք՝ ահաւասիկ:

515 BC չիք՝ ահաւաղիկ:

517 B չիք՝ փութանակի: C փոյթ ընդ փոյթ, փութանակի:

518 BC երագ երագ փխ արագ արագ:

519 A գերբերգական փխ գերբերգական:

519—520 AB չիք՝ յապա:

521 AB Համրական: A տակաւ, առ սակաւ, սակաւ: B տակաւ, առ սակաւ սակաւ սակաւ սակաւ փխ տակաւ, առ սակաւ սակաւ, սակաւ:

524 A յուսկ փխ հուսկ:

525 A յորմէ յետէ:

528 A ի հերոն փխ հերոն հետէ:

527 A քացական փխ զատական:

527—528 A առանձին:

529 A Չափայայտական: A կրկնված է՝ երիցս անգամ:

530 A չորիցս փխ քառիցս:

531 B Անցայցական փխ անյայտական:

532 C չիք՝ շատ անգամ: A այսինչ փխ այսչափ: A չիք՝ այսքան: B այսքան-ից հետո օորից՝ այսչափ:

532—533 A չիք՝ շատ, փոքր ինչ, սակաւ ինչ:

533 B սակաւ մի-ից հետո օորից՝ փոքր մի:

- 535 Ծղկական՝ վայ, եղուկ, աւաղ:
 Հեշտական՝ վախ, ախ, օխ:
 Աւաղական՝ ոհ, ախ, վախ, ուխ:
 Հենգնական՝ իշ, վահ, ահ, եհ:
 Սպառնական՝ իշտ, տի, է, հէ:
 540 Զարմացական՝ ո, եհ, բարէ:
 Մորմոքական՝ ոհ, իշ, ուհ, բայ:
 Տրտմական՝ եհ, ըհի, ըհը, հը:

Յաղագս շաղկապի

Շաղկապ է բառ իմն անհոլով, որ շաղկապէ զբառս և մեկնէ, որ-
 545 զան՝ կամ ես կամ դու, շաղկապէ՝ ես և դու: Եւ հետեւին սորա երկո-
 տասան:

- Առաջին՝ բաղհիւսական, որզան՝ և, իսկ:
 Երկրորդ՝ տրոհական, որպակ՝ կամ, կամ թէ:
 Երրորդ՝ ընդդիմական, որբար՝ բայց, այլ, իսկ, նա, սակայն, բայց
 550 սակայն, այլ սակայն:
 Զորրորդ՝ այլական, արդ, այլարդ, և արդ, իսկ արդ:
 Հինգերորդ՝ պատճառական, որգոն՝ քանզի, վասնզի, զի, վասն այ-
 սորիկ զի, փոխանակզի, որպեսզի:
 Վեցերորդ՝ փաստառական, որպակ՝ վասն որոյ, ուստի, վասն այսո-
 555 թիկ, յաղագս որոյ, յաղագս այսորիկ, սակս որոյ, սակս այսորիկ, նմին
 իրի:

- Եօթներորդ՝ հարկաւորականք, զիբար՝ ուրեմն, ապա ուրեմն, ապաքէն,
 ապաքէն ցապաք, ապա, իսկ ապա, արդ, ուրեմն:
 Ութերորդ՝ վարանականք, որպակ՝ գէթ, գոնէ, փարթար:
 560 Իններորդ՝ նախընտրականք, որզան՝ քան, քանթէ:
 Տասներորդ՝ մեկնողականք, որպէս թէ, իբր թէ, իբրութէ, այսինքն:
 Մետասներորդ՝ անկատար, նախթէ, եթէ, թէպէտ, այլ զի, և զի,
 որովհետև, իսկ որովհետև, այլ արդ որովհետև, և արդ որովհետև:
 Երկոտասներորդ՝ թարմատարք, եթէ, թէ, բայ, զի և այլ: Եւ արդ՝
 565 բաւականասցի ի փառս ամենասուրբ երրորդութեանն:

- 534 A Ախտական: B վաղ: AB վաղվաղ:
 536 A Բախ փխ ախ: B յի փխ օխ:
 538 B վայ փխ վահ:
 541 AB չիք՝ ոհ:
 545 C չիք՝ կամ ես կամ դու, շաղկապէ: A չիք՝ շաղկապէ՝ ես և դու:
 545—546 A ԺԲ փխ երկոտասան:
 547 A չիք՝ որզան:
 548 A չիք՝ որպակ:
 549 A չիք՝ որբար:
 552 AB չիք՝ որգոն: C չիք՝ զի:
 554 AB չիք՝ որպակ:
 555 A չիք՝ յաղագս այսորիկ, սակս որոյ:
 557 AB չիք՝ զիբար:
 558 B յապաք փխ ցապաք:
 559 AB չիք՝ որպակ: A փարթամ:
 560 AB չիք՝ որզան:
 561 AB մեկնողական: C չիք՝ իբր թէ:
 562 B չիք՝ և զի:
 564 AB չիք՝ և այլ:
 564—565 C չիք՝ Եւ արդ... երրորդութեանն:
 565 A երրորդութեանն:

Յաղագս առոգանութեան

- Առոգանութիւն է, որ զնիւթ արուեստի քերթողաբանութեանս, որինչ
և իցէ՝ յածելն ի գործ, ճշգրտապէս ի կիր արկցի և բաժանի յայլափո-
խութիւն և ի նոյնութիւն: Այլափոխութիւն է, որ ինչևիցէ այլայլեցցի ի
570 տեսակաւորութենէ, որզան՝ ձիւն ձեան, զի այլայլեցաւ ին՝ յեչ և հիւնն՝
այբ: Եւ նոյնութիւն է, որ ոչ երբեք այլայլեցցի, որպակ՝ Պօղոս Պօղօսի,
զի նոյնն ի նոյնութեան մնայ: Վասն որոյ արուեստիս այսորիկ անկ և
վայելուչ է, զի իսկագոյնս ամենայն ինչ տնօրինեցցի, զի թէ ոչ, գուցէ
վրիպի ամենայն ոք յիմաստս, զի նոյնն որինչ և իցէ, այլ իմն բացերևոցէ:
575 որպակ՝ ո՛չ ասացի բեզ, թէ հաւատացես, տեսցես զփառսն Աստուծոյ:
Զի թէ պարոյկն առդիցի, ստորասոցէ, և թէ ոչ՝ բացասոցէ: Յաղագս որոյ
պարտ է առոգանութիւնն, զի ստուգապէս զամենայն ինչ ծանիցի: Եւ
բաժանի սա ի քառակի՝ յոլորակս, ի հագագս, յամանակս և ի կիրս: Ոլո-
րակ է երկակի՝ շեշտ, որ սրէ զձայնս, և բութ, որ բթացուցանէ: Հագագ
580 ևս է երկակի՝ թաւ և սոսկ: Թաւ է, որ ստուար առնէ, և սոսկ, որ աղօ-
տացուցանէ: Ամանակ երկեակ՝ երկար և սուղ: Երկար է, որ երկարացու-
ցանէ արտադրեալն, և սուղ է, որ կարճացուցանէ:
Կիրք երկեակ՝ ենթամնայ, որ երկակի բառս համազուգէ, որբար՝
երկդիմի, մակակէտ, որ ի վերայ նախդրի իոյ զնի և զատ, որպակ՝ աղե-
585 ղուեայ:

Յաղագս յարմարութեան տառից

- Յարմարութիւն է պատկանաւորութիւն տառից լծորդականաց իւրա-
քանչիւր ի սեպհականութիւնս բառից, հիզան՝ ամպ և ո՛չ ամբ, ըմպել
և ո՛չ ըմբել, ընտրել և ո՛չ ընդրել, ցանկալ և ո՛չ ցանգալ, առաքել և ո՛չ
590 առագել, քանզի ոչ լինին սոքա ի տեղի միմեանց: Նմանապէս և հիւնն
ոչ լինի ի տեղի վեվի և անդրադարձապէս, որպակ՝ յաիտեան, այլ ոչ
յավիտեան, մեղաւոր, այլ ո՛չ մեղավոր, Եւայ, այլ ո՛չ Եվայ, խոստովա-
նել, այլ ո՛չ խոստուանել:

Յաղագս փոխարկութեան տառից

- 595 Փոխարկութիւն է, որ ինչ և իցէ յուղղականն, փոխարկի ի սեռականն:
Նախ՝ ա փոխարկի ոյ, որբար՝ Աստուած Աստուծոյ, երկրորդն՝ է ոյ, որ-
պակ՝ սէր սիրոյ: Երրորդ՝ ի յեչ, որզան՝ արիւն արեան: Զորրորդ՝ յ ւ,
որբար՝ բոյս բուսոյ: Հինգերորդ՝ օղ ող, որզոն՝ սիրօղ սիրողի: Վեցերորդ՝
570 AB ի փխ ին:
571 A ա, C յայբ փխ այբ: B այլայլի փխ այլայլեցցի: C որկէն՝ Պետրոսի փխ որպակ՝ Պօ-
ղոս Պօղօսի:
572 A մնաց:
575 C Ռիկէն փխ որպակ:
578 B չիք՝ Յաղագս: C վասն փխ յաղագս:
577 A առոգանութիւն:
578 C չիք՝ սա ի: A յագագս փխ ի հագագս: C չիք՝ երկրորդ ի:
582 B շարադրեալն փխ արտադրեալն:
588 B համաշուգէ փխ համազուգէ:
584 C չիք՝ ի վերայ: A Գաի դիր: Ակճճայտ վրիպակ է: C Գախդեից յ' դնի: B չիք՝ և
զատ: C չիք՝ և զատ, որպակ՝ աղեղուեայ:
588 A սեփհականութիւնս: C սկպհականութիւնս:
590 C չիք՝ քանզի... միմեանց: A լինի:
591 BC չիք՝ ոչ լինի: C որզան փխ որպակ:
592 A ոչ մեղավոր-ից թետո ունի՝ Գոյնպէս և հիւնն ոչ լինի ի տեղի վեվի, որբար:
598 C Գիւ, այլ ո՛չ խոստուանի:
598 B երկրորդն՝ է է փխ երկրորդն՝ է ոյ:
597 C Ե փխ յեչ:

իւ, հիպէս՝ հոգի հոգւոյ: Եօթներորդ՝ ուր, որպակ՝ դուռն դրան, բառնամ
600 բարձի: Ութներորդ՝ ուր, որբար՝ այր առն: Իսկ բարձումն, հիպէս՝ առա-
քեալ առաքելոյ, գիծ գծի, բազուկ բազկի, հայր հօր:

Յաղագս յիսխնդրութեան բառից

Ուղղականն և սեռականն յի առնուն և տրական սկզբնահոլովն՝ ոչ,
իսկ վերջահոլովն առնու: Հայցականն, սկզբնականն, պատմականն, ներ-
605 գոյականն և կոչականն առնուն, որզան՝ ծառայի, զծառայ, ի ծառայէ,
զծառայէ, ի ծառայի, ով ծառայ: Եւ յորժամ սեռականին վերջն քոյ իցէ,
յի առնու, որբար՝ ծառայի քոյ: Իսկ ուղղականին՝ ոչ: Եւ բայից սահմա-
նականն, ըղձականն և ստորադասականն յի առնուն, իսկ հրամայականն՝
ոչ, որբար՝ զնա և կեցո: Ընդունելութիւնն յի առնու, որբար՝ սիրելոյ
610 քոյ: Դերանունն նախագաղափարքն յի ոչ առնուն, հիպէս՝ սորա, դորա,
նորա, սոցա, դոցա, նոցա, իսկ ածանցականն առնու, որբար՝ իմոյ, մերոյ:
Մակբայք ոմանք առնուն, հիրբար՝ վերայ և ոմանք՝ ոչ, որզան՝ ահա, հա,
այո և այլք:

Յաղագս բաղդատութեան անուան ընդ բային

615 Ի շարադրութիւնս ուղղականն ցանկ սահմանականին վեցեկի ամա-
նակաց զերրորդ դէմսն առնու, հակադարձաբար, որբար՝ Պետրոս սիրէ,
սիրէր, սիրեաց, սիրեալ է, սիրեալ էր, սիրեսցէ զՅիսուս: Նմանապէս
ըղձականին և ստորադասականին այսոքիկ ստորադասական սկզբնա-
կանն զկրաւորականն առնու, որպակ՝ ի Պետրոսէ սիրէ, սիրիւր, սիրե-
620 ցաւ, սիրեալ է, սիրեալ էր, սիրեսցի Արարիչն: Սեռականն զաներևոյթն
առնու զկրաւորականն, որզան՝ Պետրոսի սիրիլն ի Քրիստոսէ: Իսկ ընդ-
միջականն աներևոյթ ո՛չ զհայցականն և ոչ զսկզբնականն, ալլ զմակ-
բայն առնու, որզան՝ Պետրոսի զնալն ի վերայ ջուրց: Տրական սկզբնա-
հոլովն ցանկ զսահմանականին, ըղձականին և ստորադասականին վե-
625 ցեկի ամանակաց զերրորդ դէմսն առնու հակադարձաբար և ապա՝ զուղ-
ղականն, հիզան՝ ցՊետրոս ասէ, ասէր, ասաց, ասացեալ է, ասացեալ
էր, ասասցէ Տէր: Իսկ հրամայականին զյանձնառականն և զհրաժարա-
կանն, զներկայն և զապառնին, բայց ոչ զամենայն, հիրբար՝ ցՊետրոս
ասա, մի՛ ասեր, ասասցիր կամ ասասցես, մի՛ ասասցիր կամ մի՛ ասաս-
630 ցես: Գործիականն զորական զամենայն ամանակաց զերրորդ դէմսն առ-

602 C յի խնդրութեան:

603 A տրականին փխ տրական:

604 B ոչ առնու փխ առնու:

604—605 A չիք՝ ցերզոյական:

606 A քո փխ քոյ:

607 A քո փխ քոյ:

610 C չիք՝ յի:

612 C Ռա, աՌա և այլք փխ աՌա, Ռա, այո և այլք:

618 B չիք՝ այո:

614 A քաղտատութեան: B անընթեռնելի՝ քաղդատութեան: AB քայի:

615 A վեցիկի:

616 C դէմն: B անուց փխ առնու: C չիք՝ հակադարձաբար: A որզան փխ որբար:

617 B չիք՝ սիրեալ էր: A չիք՝ զՅիսուս: A Ջայս ամանապէս:

618 C չիք՝ այսոսիկ ստորադասական:

620 A սիրեցի փխ սիրեսցի: B սիրեցաւ փխ սիրեսցի: A զաներևոյթ:

622 BC սկզբնական:

628 A տրականին ըզկզբնա—:

627 C զհրաժարականն և զյանձնառականն փխ զյանձնառականն և զհրաժարականն:

630 A զամանակաց:

նու: Ընդունելութեան ներգործական և ներգործակերպն զսեռական անուն
առնու, որպակ՝ սիրող արդարութեան: Նոյնպէս և ներգործակերպն, հի-
պէս՝ լուսաւորիչ հոգոյ: Իսկ կրաւորականն և կրաւորակերպն զսկզբնա-
կանն առնու, որբար՝ լուսաւորեալ ի Քրիստոսէ, ընտրելի յազգէ և այս
655 հակադարձաբար:

Յաղագս կիտից

Կէտ է, որ զբառս, զբանս, և զդիտաւորութիւնս և զիմացմունս բա-
ժանէ, զի մի՛ խառնակիցին: Եւ բաժանի յերբեակս. վերջակէտ, միջակէտ
և ստորակէտ: Վերջակէտ է, որ զբանս և զիմացմունս կատարելպէս
640 ծանուցանէ և եզերեցուցանէ: Եւ միջակէտ է, որ զբառս և զիմացմունս
ի միմեանց զանազանէ: Իսկ ստորակէտ է, որ տայ տեղի այլ իմն բառի,
զի կատարիցի բանն և դիտաւորութիւնն արտադրեալ բանից:

Եւ Տուողին մակացութիւն մակացուացն, բղխիցելոյն և ծնիցելոյն և
ամենագութ Պատճառին փառք, և գոհութիւն և արհնութիւն այժմ և յա-
645 նրսպառ յաւիտենիւ ամէն:

Աւարտեցաւ դուզնաքեայ քերականութեանս արհեստ յոքնամեղ ի-
մաստակէ Յովհաննէս յանաբժան վարդապետէ Իսպահանցոյ, ի գեղջէ
Ջուղայոյ ի թվարբութեան Հայոց մեծաց ՌՃԽԲ յամսեանն յունվարի
իդ: Եթէ հաճոյ թուեսցի սրբազանիցդ, միով Հայր մերիւ յիշեսցիք, զի
650 և դուք յիշեալ լիջիք ի գիրն կենաց, ապա թէ ոչ՝ ներումն շնորհեսցիք,
զի այսքան էր ապիկարիս կար: Նաև զծնողսն իմ զՋաքարիայն և զԾղի-
սաբեթն, և զհարազատ եղբայրն իմ զԿիրակոս էրէցն և զցանկալի զոր-
դիսն իւր զՍտեփաննոսն, զԴիոնէսիոսն և զՏիմոթէոսն, և զդստերսն. զԿա-
տարինեն, զՍողովմէն և զԾղիսաբեթն, և զամուսինն իւր զԹամարն, զի
655 և դուք ծնողք և հարազատք յիշեալ լիջիք այժմ և յանվաղճան կեանսն
պատրաստելոցն սրբոց: Ամէն:

681 C Եւ ընդունելութեան: A գտնականն անուան:

684 AB չիք՝ և այս:

698 A խառնակեցին:

699 AB զիմացումս:

640 A զերեցուցանէ փխ եզերեցուցանէ: AB զիմացումս:

642 A դիտաւորութիւն: AB բանից, զի կատարեսցի:

648 A գուօղին փխ Տուողին:

646—656 C չիք:

646 A կատարեցաւ փխ ւարտեցաւ:

647 A չիք՝ յանարժան: A չիք՝ Իսպահանցոյ: A չիք՝ թվարբութեան:

649 B մերով փխ մերիւ:

652 A զհարազատն իմ փխ զհարազատ եղբայրն իմ:

658 A զՍտեփաննոսն:

653—654 A չիք՝ և զդստերսն՝ զԿատարինեն, զՍողովմէն և զԾղիսաբեթն:

654—655 A զԹամարն և զդստերօրն և դուք:

656 A սրբոց-ից հետո ունի՝ Աղաչեմ զԹրագրողդ, զի դուզնաքեայս զայս ևս գրեսցիք,
զի և դուք գրեալ լիջիք ի գիրն կենաց: Ամէն:

Г. К. МИРЗОЯН—«Грамматика» Ованеса Джугаеци.—В богатом и разнообразном наследии выдающегося деятеля армянской культуры XVII—XVIII вв., философа, логика, грамматика, богослова и живописца Ованеса Джугаси исключительную важность представляет его «Грамматика», 300-летие которой исполняется в нынешнем году. «Грамматика» дошла до нас как в рукописном (пространном и кратком вариантах), так и в печатном виде. Публикуемый критический текст составлен на основе рукописей №№ 2352 и 8368 Матенадарана им. Маштоца и напечатанного в 1711 г. в Амстердаме, к сожалению, отчасти дефектного образца.